

TREBALL DE FI DE GRAU

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Alba Marco Riba

Tutor: Joan Miquel Verd Pericàs

Grau en Sociologia

Maig, 2024

DOTZE ANYS EN TRANSICIÓ

Una anàlisi sobre la soledat no desitjada i els usos de les
xarxes virtuals entre les persones joves de l'AMB

RESUM EXECUTIU

RESUM EXECUTIU

La soledat no desitjada (SND) és la conseqüència de la discrepància quantitativa o qualitativa entre les relacions o vincles que té una persona i les que voldria tenir (Peplau i Perlman, 1984, citats per Escapa, 2023; Biordi i Nicholson, 2013; Soler-Masó, et al., 2021; Cacioppo et al., 2009). És un sentiment que apareix principalment en períodes de canvis i de transició vital el qual, per aquesta raó, afecta principalment al col·lectiu jove i a les persones grans; essent el primer grup el de més incidència (Ajuntament de Barcelona, 2021). La joventut, actualment, s'allarga – des de l'estadística – fins als 34 anys, augmentat el risc de mantenir-se en el temps fins convertir-se en un estat crònic (Hang et al. 2023). És per això que estudiar-la, abordar-la i actuar al respecte tant des de l'acadèmia, com la política, el Tercer Sector Social i, també, des del mateix col·lectiu jove, esdevé una tasca urgent i necessària de cara al present i al futur de la societat contemporània.

Aquest treball estudia - en interacció amb la SND – un element implícit en la vida quotidiana de la joventut actual que són les xarxes socials, una eina de comunicació, entreteniment i difusió que prova tenir efectes en la vida social i en els estats psicològics de les seves usuàries (Kross et al., 2011; Helliwell i Huang, 2013; Primack et al., 2017; Thomas et al., 2020; O'Day i Heimberg, 2021; Smith et al., 2021; Marinucci et al., 2022; Nguyen et al. 2022; Costa et al., 2023; Sádaba et al., 2023; Farias i Antunes, 2023). Així l'objectiu general de la recerca és *generar informació útil i vàlida sobre la vinculació entre l'ús de les xarxes socials (UXXSS) i la soledat no desitjada de les persones joves de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB)*, que es guia des de la pregunta d'investigació “*Com afecta l'ús de xarxes socials en línia a les soledats no desitjades de les persones joves de l'AMB?*”. Així, estableix els objectius específics de (1.1) *Investigar la interacció de les xarxes socials amb les expectatives relatives als vincles socials, la xarxa social objectiva, el procés de conformació de la identitat i amb les possibilitats d'adquirir conductes d'aïllament*; i (1.2) *Aportar propostes d'acció per a l'abordatge i la prevenció de la soledat juvenil a l'AMB*.

La literatura seleccionada es recull en tres blocs: (I.I) sobre la SND com a concepte i com a fenomen (Cacioppo et al., 2009; Smith et al., 2021; Biordi i Nicholson, 2013; Weiss, 1974, citat per Valenzuela, 2021; Escapa i Marí-Klose, 2021); (I.II) sobre la SND en joventut (Cotterell, 2007; Thomas et al., 2023; Escapa i Marí-Klose, 2021; Elias, 1987); i (I.III) sobre els efectes socials i psicològics de l'UXXSS (Kross et al., 2011; Helliwell i Huang, 2013; Primack et al., 2017; Thomas et al., 2020; O'Day i Heimberg, 2021; Smith et al., 2021; Marinucci et al., 2022; Nguyen et al. 2022; Costa et al., 2023; Sádaba et al., 2023; Farias i Antunes, 2023). S'extreu que la SND és un fenomen amb capacitat de contagi, que presenta patrons de retro-alimentació a nivell individual (I.I); que en joventut és afectat pels processos de conformació de la identitat i d'assoliment de metes vitals (I.II); i que té una relació causal bi-direccional amb l'UXXSS, seguint el model *rich get richer*, però que genera estats mentals negatius a partir d'un excés de temps d'ús (I.III).

Així proposen 4 hipòtesis estructurades des de l'esquema d'interacció UXXSS – element d'interacció – SND. Els elements seleccionats per a la hipòtesi 1 i la hipòtesi 2, que es vinculen a la definició de soledat, són: les expectatives relacionades als vincles socials (EVS) i la xarxa relacional objectiva (XR); per a la hipòtesi 3 el procés de conformació de la identitat típic durant la joventut (I); i per la hipòtesi 4 l'aïllament social com a conseqüència de l'UXXSS i causa de la SND.

La metodologia per a l'abordatge de les hipòtesis és mixta i conjuga l'anàlisi de l'Enquesta de Joventut de Barcelona 2020 (EJOB 2020) amb la realització de 10 entrevistes qualitatives. A l'apartat quantitatiu es combina la variable soledat de l'EJOB (escala UCLA de soledat), amb una variable vinculada a l'ús problemàtic del mòbil (pròxim a l'UXXSS). La relació entre aquestes es creua amb 6 variables sociodemogràfiques, de les quals només la variable edat en resulta significativa. Així s'estableixen quatre perfils segons el creuament d'edat (20-24 anys – 30-34 anys) i modalitat d'UXXSS (excessiva o moderada) i en la selecció de candidats/es es procura la paritat de gènere. L'entrevista travessa els blocs de UXXSS, SND i “transició vital cap a la vida

adulta”, les transcripcions es codifiquen inductivament i s’analitzen des del creuament codi-document.

Els resultats conjuguen que les persones més joves tenen més problemes amb l’ús del telèfon mòbil i a causa de l’ÚXXSS perquè són més susceptibles a la comparació social negativa i a les opinions externes al trobar-se en els processos de conformació de la identitat. Aquests factors també incideixen en les EVS, fent a les persones més joves més vulnerables a la SND des de l’ÚXXSS i provant H1 i H3. Paral·lelament, la xarxa objectiva de relacions no es veu afectada per l’ÚXXSS però sí el tipus d’interacció que s’hi té, demostrant que un ús excessiu de xarxes desenvolupa actituds de tancament social associades a la soledat social i que poden conduir a l’aïllament, descartant H2 però confirmant H4.

Es conclou que les persones joves de l’AMB a 2024 tenen més possibilitats de patir SND que les generacions que les precedien. Les causes són el constant canvi que caracteritza la societat contemporània, l’allargament del període de joventut i la interacció contínua amb les xarxes socials digitals. Es plantegen interrogants respecte la generació més jove i més gran observades en aquest treball: les diferències entre elles es donen per la finalització del procés de conformació de la identitat o són fruit de les adolescències amb i sense xarxes socials? Quin és el punt, si n’hi ha, on es consolida la identitat? I, per altra banda, les xarxes socials són capaces de generar soledat social per sí mateixes? Es necessiten estudis que explorin des d’una òptica longitudinal tots aquest elements. Finalment, una contribució addicional que aquest treball aporta respecte al segon objectiu de la recerca, es concretarà en un llibret de format divulgatiu que recopilarà la informació recollida durant les entrevistes, informació que visibilitza, normalitza i explica la soledat juvenil. Així, es tanca la recerca amb la proposta d’oferir aquest material de suport, i ressaltant alguns dels interrogants que encara queden per resoldre.